

Československé komunity v Argentíně – jazyk, kultura, identita*

Czechoslovak Compatriot communities in Argentina – language, culture, identity

Mgr. Petr Tábořský

Abstrakt

Argentina je země, která během své historie umožnila mnoha migrantům najít útočiště na svém území. Mezi těmito bylo i několik tisíc Čechů a Slováků, kteří zde postupně zakládali krajské komunity. Cílem tohoto příspěvku je představit historii československých komunit a jejich současnou vitalitu. V první části je objasněna historie migrace do Argentiny a vývoj krajských spolků v průběhu minulého století. Další část se zabývá tím, do jaké míry se udržela kultura, kterou si s sebou krajané přivezli, zmíněna je také problematika kulturní asimilace ze strany přijímajícího státu. V neposlední řadě se příspěvek zabývá otázkou národní sebeidentifikace krajanů a jejich potomků a s ní spojenou aktuální životaschopností původního jazyka. Na závěr jsou popsány snahy o jazykovou revitalizaci, která vychází z iniciativy České a Slovenské republiky. Podkladem pro vypracování této studie byla dostupná literatura týkající se emigrace československých krajanů a jejich následného života v Latinské Americe, ale především životní příběhy těchto migrantů nashromážděné v českém, slovenském a španělském jazyce. Výzkum se také zakládá na osobní zkušenosti s vyučováním jazyka v krajských komunitách v průběhu několika posledních let.

Klíčové slova: Češi v Argentíně, Slováci v Argentíně, krajské komunity, kulturní asimilace, národní sebeidentifikace, jazyková revitalizace

* Financované EÚ NextGenerationEU prostřednictvím Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V02-00018.

Štúdia je súčasťou riešenia projektu APVV-20-0263 „Aktuálne kultúrotrvorné, identifikačné a revitalizačné procesy v prostredí etnických minorít: Slováci v Argentíne a Kanade“.

Abstract

Argentina is a country that, throughout its history, has allowed many migrants to find refuge on its territory. Among these were several thousand Czechs and Slovaks who gradually established compatriot communities here. The aim of this paper is to present the history of the Czechoslovak communities and their current vitality. The first part explains the history of migration to Argentina and the development of the compatriot associations during the last century. The next part deals with the extent to which the culture that the compatriots brought with them has been preserved; the issue of cultural assimilation by the receiving state is also mentioned. Last but not least, the paper deals with the issue of national self-identification of compatriots and their descendants and the related current viability of the original language. Finally, it describes the efforts of language revitalization, which are based on the initiative of the Czech and Slovak Republics. The basis for this study was the available literature on the emigration of Czechoslovak compatriots and their subsequent life in Latin America, but above all the life stories of these migrants collected in three languages: Czech, Slovak and Spanish. The research is also based on personal experience of language teaching in the compatriot communities over the past few years.

Keywords: Czechs in Argentina, Slovaks in Argentina, Compatriot Communities, Cultural Assimilation, National Self- Identification, Language Revitalization

Kontaktné údaje

Mgr. Petr Tábořský

Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

taborsky1@ucm.sk

Úvodem

Cílem tohoto příspěvku je představit československé, české a slovenské krajské komunity s důrazem na současnost, a to s ohledem na kulturu, jazyk, různé druhy identity a aktuální revitalizační procesy.

Co se týče struktury témat, v první části bude objasněn příběh migrace československých krajanů do Argentinské republiky, poté bude popsáno postupné formování krajských spolků a jejich účel v předválečném období a po něm. Následovat bude aktuální stav, tzn. komparace týkající se samotného záměru znovuoobnovování krajských komunit, jejich aktuální životaschopnost a působení.

Druhá část bude věnována současnosti a rozdělena do čtyř zmíněných podtémat, od nynějšího udržování kultury ve sdruženích, přes vitalitu jazyka v komunitách a různorodé procesy identifikace krajanů, až po aktuální etnické a jazykové revitalizační snahy.

Jako podklad pro vypracování příspěvku sloužila na jedné straně literatura zabývající se studovanou problematikou – monografie z lokality sepsány samotnými krajany, již publikované články z projektu APVV-20-0263 a další, viz zdroje – na druhé pak příběhy krajanů a jejich potomků, zaznamenané během zúčastněného pozorování, později při terénním výzkumu přímo v komunitách.¹ Výzkum byl kvalitativní, data byla získávána nestrukturovanými a polostrukturovanými rozhovory v různých jazycích se členy vybraných krajských komunit. Pokud jde o revitalizační procesy, nápomocna byla tříletá praxe autora s výukou jazyka a kultury v místě výzkumu.

1 Příběh migrace – push a pull faktory

Důvody migrace bývají různorodé, je potřeba brát v potaz jak okolnosti ze zdrojové oblasti, tak i z té cílové. Motivací přispívající k odchodu je mnoho: sociální, politická, náboženská, ideologická atd., v případě vlny migrace do Argentiny je však možné tvrdit, že se jednalo především o emigraci ekonomicko-hospodářskou (Řeháčková, 2017). V širším kontextu se jednalo o celkovou hospodářskou krizi v Evropě ve studovaném období (přelom 20. a 30. let minulého století) – jak krajané hojně zmiňují: „Nebylo co do huby...“ – v mezi válečném období zase strach z blížící se další války. V užším kontextu emigrace do této latinskoamerické země je nutné připomenout okolnosti kolem pozemkové reformy za první Československé republiky na začátku 20. let 20. století (Voženílek, 1931).

¹ Dále je pojem „krajané“ používán také pro jejich potomky, nezávisle tedy na generaci přistěhovalců.

Dalším činitelem byly změny v imigrační politice USA také ve 20. letech, limit roční kvóty přistěhovalců z jakékoliv země byl snížen na 2 % celkového počtu obyvatel této země žijících v USA podle sčítání lidu v roce 1890.² První z faktorů způsobil nerovnost mezi rozdělováním půdy a postupnou saturací pracovního trhu v méně obydlených oblastech, zatímco druhý přesměroval emigrační vlnu původně směřovanou do USA, do Jižní Ameriky, blíže zejména do Brazílie a Argentiny (Kučera, 1990; Zajac, 2012).³

Pokud jde o skutečnosti lákající migranty do Argentiny, je možné hovořit o podobném způsobu imigrace jako v případě Spojených států amerických. Argentina na přelomu století zněkolikanásobila počet obyvatel země, a to právě díky pozitivním podmínkám, které pro přistěhovalce vytvořila, ať už se jednalo o prudce rostoucí pracovní trh či přiřazování půdy k obdělávání (Kučera, 1990; Zajac, 2012). V několika vlnách poté do země dorazily obyvatelé evropských zemí. Během tohoto období se do Argentiny dostali českoslovenští krajané, pro které bylo vnímání socioekonomické nerovnováhy mezi zdrojovým místem a tím cílovým, rozhodovacím faktorem odchodu (Řeháčková, 2017).

Pokud jde o časové vytyčení československé vlny migrace do Argentiny, týká se především období 20. a 30. let minulého století. Podle statistik poskytnutých argentinskými imigračními úřady, se v letech 1922 až 1938 přes přístav v Buenos Aires do země dostalo okolo 28 000 Čechoslováků (viz také Štěpánová, 2020).⁴ Podle stejných statistik dorazilo dalších 5 000 krajanů před a po tomto období.⁵ Tato čísla se můžou lišit, pravděpodobně bylo krajanů více.⁶ Pokud jde o etnickou sestavu, převažují Moravané – zejména z Hodonínska a Uherskohradištska – následováni Čechy a Slováky (Zajac, 2012). Je třeba připočíst i krajany, kteří emigrovali již dříve do jihovýchodních částí Rakousko-Uherska – např. Báčka, Banát, Srieň, odtamtud poté do Jižní Ameriky (Česal, 2012; Garrido, 2007; Kazimour, 1937).

² Viz The Immigration Act of 1924.

³ «Tisíce venkovských řemeslníků, drobných zaměstnanců a průmyslových dělníků, bydlících na vsích, dostali drobný příděl třeba jen ve formě stavebního pozemku, nebo dvou až tří mír pole [...]» (Voženílek, 1931). Tento fakt na jednu stranu přispěl ke stabilizaci, ale problém nezaměstnanosti ve zmíněné vrstvě obyvatelstva tím vyřešen nebyl.

⁴ Za zmínku stojí i genderová nerovnováha, cca 20 000 mužů oproti 8 000 žen. Muži většinou v produktivním věku 20–40 let.

⁵ Argentinské vstupní statistiky dostupné na internetu:

https://mzv.gov.cz/file/871149/ingreso_checos.xlsx

⁶ Podle imigračních úřadů byli v roce 1903 v Argentině tři přistěhovalci Československého původu. Ve stejném roce byla založena Slavie, viz text níže. Tato čísla neodpovídají, důvěryhodnost statistik není stoprocentní.

Miesta, kam tito prisťahovalci směřovali, se dají rozdělit podle hospodářských odvětví, ve kterých se krajané mohli uplatnit. Prvním místem bylo Buenos Aires, které nabízelo široké spektrum uplatnění, především v terciálním sektoru hospodářství. Jako industriální zóny je možné zmínit například Berisso (uplatnění v potravinářství, masném průmyslu) nebo Sierras Bayas (uplatnění ve vápence, cementárně) (Lenovský, 2023).⁷ Centrem primárního sektoru se stala pro československé prisťahovalce provincie Chaco, která nakonec přilákala největší počet našinců. Ti vynikali v zemědělství, především v pěstování bavlny (Česal, 2012; Kazimour, 1937).⁸⁹

Aktuální počet potomků krajanů lze pouze odhadovat, podle Hingarové (2015) se dnes v Argentině nachází na 100 000 českých a slovenských potomků, podle jiných odhadů jsou čísla několikanásobně vyšší – 350 000 až 500 000 pouze českých potomků.¹⁰ Ke krajauským komunitám se hlásí pouze minimální část potomků (Lenovský; Kurajda, 2023).

2 Krajauské komunity – z historie do současnosti

Pokud jde o formování krajauských komunit, jedná se o přirozený jev, který lze sledovat na místech, kde se shlukují etnické menšiny mimo své zdrojové místo. Prvním takovým sdružením v Argentině byla Slávie, založená v roce 1903 v Buenos Aires.¹¹ V roce 1908 byly v Buenos Aires založeny další dva spolky, Sokol a Českoslovanský klub.¹² V následujících letech, hlavně během největší prisťahovalecké vlny, bylo v Argentině založeno na osmdesát krajauských spolků, mezi nimiž byly také divadelní a pěvecké soubory, sokolské jednoty, dělnická a zemědělská sdružení či doplňovací školy, ve kterých působili učitelé vysílání z Československa (Hingarová, 2015).¹³

Prisťahovalci po příjezdu zpravidla neovládali jazyk hostující země, o to méně byli seznámeni s místní kulturou, pozdější krajauské komunity se tedy staly místy pospolitostí a centry komunikačních situací. Fungovaly také jako komunikační kanály v době, kdy komunikace na dálku nebyla tak dostupná jako

⁷ Jak zmiňuje Štěpánová (2020), dalšími místy, kde se krajané usazovali, byly: Córdoba, Mendoza, Tucumán, Rosario, Comodoro Rivadavia atd.

⁸ O proslavení provincie Chaco mezi československými krajany se zasadili zejména pionýři Petr Šašvata a Jan Novotný.

⁹ V provincii Chaco bylo na 1200 českých farem (Štěpánová, 2020).

¹⁰ Odhad poskytlo Oddělení pro krajauské záležitosti ČR.

¹¹ Tento spolek vydával česky psané noviny.

¹² Uskupení, které rovněž vydávaly noviny a časopisy. Podle Kučery (1990) publikování periodik v minoritním jazyce byl způsob „stmelování“ etnické menšiny.

¹³ Více informací lze nalézt na portále lamigrace.cz v sekci „České spolky v Argentině“.

dnes. Tento spôsob sdružování byl pro 1. generaci imigrantů takřka nepostradatelný a je možné tvrdit, že se stavěl na jakési zdánlivé a velké důvěře v krajany. Tyto body shlukování sloužily také například k poskytování informací při hledání práce, lékaře, ubytování, školy pro děti, získávání informací o stavu a vývoji v Československu, ke kulturnímu, společenskému, sportovnímu volnočasovému vyžití, což významně přispělo k udržování zvyků a tradic (oslavy svátků, folklorní aktivity, divadlo, gastronomie atd.) (Česal, 2012; Kazimour, 1937). Za zmínku stojí fakt, že spolky se během první světové války zapojily do zahraničního odboje a usilovaly o vznik samostatného Československa.¹⁴ Pravděpodobně právě tehdy vzniklo masarykovské vnímání Československa, které vydrželo v mnoha komunitách dodnes – důkazem jsou názvy některých aktuálně působících komunit, které si dochovaly název „československý/á“, i když byla znovu obnovena až po rozpadu obou států v roce 1993. Stejně tak působnost v těchto komunitách je československá.

Se začátkem druhé světové války a nástupem nedemokratických vlád v obou zemích, došlo k postupnému zániku těchto spolků, udržely se pouze sportovní kluby, a to bez jakékoliv příslušnosti k Československu (Hingarová, 2015). Za tímto úpadkem staly na jedné straně restriktce během administrativy J. D. Peróna v Argentině ve 40.–50. letech a postupný přechod od integrace přistěhovalců k jejich kulturní asimilaci, která probíhala v rámci celé argentinské společnosti.¹⁵ Dále pak přetřhané vazby s nekomunistickými zeměmi ze strany Československa, nebo přirozené upuštění od kořenu u 2. a 3. generace příchozích potomků.

Ke znovuoobnově či založení krajanských sdružení dochází až po demokratizaci v obou zemích v 80., respektive, 90. letech 20. století, avšak smysl a funkce těchto míst pospolitosti a motivace krajanů ke sdružování se, se již odlišují od těch původních.

Aktuálně působí v Argentině na osmnáct krajanských komunit s československou, českou či slovenskou působností, avšak tato čísla se postupně mění (Hingarová, 2015; Lenovský; Kurajda, 2023).¹⁶ Některá uskupení zanikají, a naopak, některá se teprve formují. Co se týče hustoty uskupení rozdělené mezi provincie, nejčetnější výskyt je v hlavním městě (společně s provincií Buenos Aires) a v provincii Chaco. Dalšími provinciemi, kde spolky působí, jsou například

¹⁴ Fenomén objevující se u československých krajanských komunit po celém světě.

¹⁵ Juan Domingo Perón – argentinský politik, vojenský důstojník a spisovatel, po němž je pojmenován nejvýznamnější politický směr v historii Argentiny.

¹⁶ Adresář krajanských organizací registrovaných na MZV ČR je dostupný na:

https://mzv.gov.cz/buenosaires/cz/vzajemne_vztahy/krajane_v_argentine_paraguayi_a_uruguayi/adresar_karajanskych_organizaci.html

Córdoba, Santa Fé, Misiones. Větší z těchto spolků disponují také tanečními folklorními soubory, divadelními kroužky apod.

3 Kultura – vývoj, inspirace, adaptace, zachování

«Kultúra sa vníma ako výsledok *sui generis*, [...] ide o systém s vlastnými pravidlami a vlastným vývinom, do ktorého vstupujú nielen kultúrne tradície, ale aj importy a invencia» (Lenovský, 2023: 450). Výsledkem kulturotvorných procesů ve studovaném prostředí je pak souhrn činností pořádané krajany, které formují a zviditelňují samotnou krajanskou komunitu.

Motivací, které migranty vedly ke kořenům (a s tím i k opětovnému vyhledávání či utváření spolků), je mnoho. Od nostalgie a vlasteneckých citů, přes pragmatičtější důvody jako jsou restituce majetku, dědictví, nebo například pocit sounáležitosti v době, kdy argentinská společnost zemi zažívá krizi sebeidentifikace a ztrátu dosavadní národní identity, která má za následek inklinaci k národní identitě předků (Zajac, 2012).¹⁷ U mladých je motivace navíc znásobena touhou získání evropského cestovního pasu nebo stipendií, které by jim umožnilo emigrovat.

Kultura krajanských komunit je už značně odlišná od kultury v mateřské krajině jejich předků. To se nejvýznamněji projevuje v některých oblastech tradiční kultury, zejména ve folklorní tvorbě.

Tradice tančení se u krajanů uchovala. Jeho inspirace zůstává u tanců původních, avšak vzhledem ke vzdálenosti a izolovanosti prošla interpretace svou vlastní evolucí. Taneční díla, vytvořena a interpretována členy těchto souborů, se markantně odlišují od aktuálních tanečních děl folklorních souborů v Česku a na Slovensku. To nejen v kvantitativní, ale také kvalitativní rovině. Jde spíše o hudebně taneční díla, která jsou inspirována tradičními lidovými tanci, než o tvorbu a interpretaci autentických, nebo stylizovaných tanců. Je potřebné to respektovat a vnímat jako charakteristický rys těchto komunit v kontextu kulturního dědictví. Aktuálně působícími spolky jsou: *Moravanka* či *Kořene*, oba působící v provincii Chaco, soubor *Lípa* z provincie Misiones, soubory *Sokol* nebo *Kriváň* z Buenos Aires, *Vlastimil* ze Santa Fé.¹⁸

Stejně tak lidové oděvy prošly svými vývojovými změnami. Jelikož si krajané nemohli vše dovézt, začali tvořit napodobeniny, které se během let čím dál tím více

¹⁷ Tento úkaz je možné sledovat v Argentině zejména od ekonomické krize, která v zemi vypukla v roce 2001.

¹⁸ Folklorní soubor *Kořene* je posledním svého druhu na Jihoamerickém kontinentě s vlastní živou hudbou.

adaptovaly třeba na klimatické podmínky Chaca.¹⁹ Limity ve kvalitě a provedení kroje, někdy spíše kostýmu, jsou definované nejen schopnostmi výrobců, ale také reálnými možnostmi získat autentický, nebo aspoň co nejvíce podobný materiál k jejich zhotovení. Zde jsou velmi důležité kontakty s československým prostředím a pomoc při obstarávání materiálu. Mezi spolky, které dodnes šíjí kroje pro své tanečníky stále samy, vynikají Unión Checoeslovaca z Presidencia Roque Sáenz Peña, Chaco a Český spolek z Oberá, Misiones.

Dochovala se také tradice československé lidové hudby. V Argentině stále aktivně působí dvě skupiny s československým repertoárem složené z potomků krajanů. První z nich se nově nazývá *Vesmír* – dříve *La banda del viejo mundo* – která vystupuje na různých oslavách převážně v okolí hlavního města. Druhá pak *Malá strana*, která má svou základnu v provincii Chaco. Obě skupiny mají v repertoáru i místní lidové písně, to především kvůli preference publika již k argentinskému folkloru.

Tradiční gastronomie, která v jisté podobě přetrvala, ať už v domácích kuchyních nebo spolcích, byla nucena rovněž projít adaptacemi. Ingredience, které měli krajané k dispozici ve své domovině, nebyly všechny k dostání v té nové, jistá část z nich musela být nahrazena místními produkty – vlašské ořechy byly nahrazovány těmi burskými, marmeláda z lesních plodů zase tou kdoulovou s citrónem či rybízovou, mák vystřídala sezamová semínka apod. Klasická jídla, které se dodnes připravují při různých oslavách a kulturních akcích jsou například: knedlíky, zelí, guláš, vepřové maso, „brynzové“ halušky, koprová omáčka, pirohy, bramborové placky, langoše, různé druhy cukroví, koláče a další.²⁰ Je třeba zmínit, že ne všechny pokrmy byly upravovány kvůli nedostupnosti ingrediencí, nýbrž kvůli adaptaci na místní kulturu. Podávat jako první chod knedlíky se zelím a uzenou krkovičku a jako druhý klasické argentinské grilované hovězí, je pro krajanů v Argentině běžná záležitost. Stejně jako vytvářet nové produkty, které jsou sice obecně známé, ale s nepříliš obvyklými kombinacemi, důkazem je „pizza checa“, která se podává s uzeným masem a okurkami a mezi místními obyvateli mimo komunity je moc oblíbená.

Tradic, zvyků, svátků a rituálů, které se ve spolcích uchovávají, je značné množství, jsou rozličné a někdy se jejich pojetí liší spolek od spolku. Mezi ty univerzální patří například oslavy sv. Mikuláše, pálení čarodějnic, Velikonoce a s nimi spojené malování kraslic a pletení pomlázky, oslavy Dne vzniku samostatného

¹⁹ Průměrná roční teplota v provincii Chaco dosahuje až 30 °C, v létě teploty obvykle přesahují 40 °C.

²⁰ Brynza se v podání krajanů připravuje z ricotty, opět se jedná o adaptaci pokrmu na bázi místních ingrediencí.

Československého státu.²¹ Dále pak stojí za zmínku například oslavy vinobraní nebo oslavy Dne ústavy Slovenské republiky. V těch největších komunitách se slavností účastní na 300 lidí – většinou se jedná o potomky krajanů a s nimi afinně spřízněné příbuzné – větší počet není z prostorového omezení spolku většinou možný.

Je nezbytné zmínit, že argentinská legislativa podporuje udržení kultury imigrantů a krajanské komunity obecně jsou nejen součástí tohoto národního projektu, ale i jeho vlajkovou lodí. V Argentině existují navíc federace krajanských komunit, které pořádají své vlastní oslavy a usilují o zviditelnění této části historie argentinského národa. Každoročně se organizují slavnosti přistěhovalců, nejznámější z nich je Národní festival přistěhovalců, který se koná pravidelně již více než 50 let v Oberá, Misiones. Dalším příkladem jsou pak Provinční slavnosti imigrantů, konající se v Las Breñas, Chaco. Součástí těchto oslav je prezentování celoroční práce krajanů, tzn. prezentace tradiční kuchyně, krojů, hudební a taneční představení folklorních souborů apod. Za zmínku stojí volba královny, jež původně není součástí československých tradic, avšak byla převzata a stala se velmi oblíbenou záležitostí v prostředí krajanských komunit v Argentině.

Publikování novin a časopisů v původním jazyce bylo oblíbené a pro komunitu důležité, avšak tato tradice se nedochovala, jelikož se jedná o záležitost především prvních generací přistěhovalců (Kučera, 1990). Co se naopak dochovalo je „La hora checa“ – Česká hodinka – jedná se o nedělní program v rádiu ve městě Sáenz Peña, jež je činný dodnes. Nejstarší krajané, kteří stále žijí na vzdálených farmách tak mají přístup k informacím ohledně plánovaných akcí v tamějším spolku.

4 Jazyk – vývoj a jeho aktuální vitalita

Pokud jde o jazyk – češtinu, slovenštinu – je příhodné rozdělit tuto položku na dvě roviny, a to na rodilé mluvčí, do kterých spadají také polomluvčí, a nové mluvčí, o kterých bude řeč v poslední podkapitole (viz Šatava, 2009).

Je třeba brát v potaz, že komunikačních situací používání menšinového jazyka bylo po imigraci do lokality mnohem více než je tomu dnes. Krajané se zprvu nedokázali tak dobře orientovat v majoritním komunikačním jazyce, španělštině. Schopnost komunikace jenom v českém či slovenském jazyce je nutila sdružovat se právě a nejvíce v krajanských komunitách. Dalšími centry komunikačních situací používání minoritního jazyka byly taverny, sportovní kluby, farmy, kostely, domácí prostředí.

²¹ Oslavy vzniku Československa jsou dodnes jedněmi z předních.

Aktuální situace užívání jazyka našinců je diametrálně odlišná od období jejich příchodu na začátku minulého století. Během několika málo dekád se situace změnila, a podobně jako v USA, se od používání jazyka jako každodenního komunikačního nástroje, i v prostředí rodiny, upustilo (Kučera, 1990).²² Faktorů bylo několik, mezi ty nejmarkantnější patřila přirozeně smíšená manželství u 2. a 3. generace přistěhovalců, dále například persekuce „slovanských“ komunit vedením Argentiny, ukončení institucionální podpory ze strany Československa, degrese s ohledem na původní národní identitu a prostý nezájem.²³ Stále však ještě žijí krajané, kteří si udrželi původní jazyk, i když mezigenerační štafeta jeho předávání již byla přerušena. Někteří z nich se v jazyce modlí, zpívají, rozmlouvají k domácí či chovné zvěři, klejí.²⁴

Výuka češtiny v prostředí zkoumaných komunit byla obnovena na začátku století, a to především institucionální podporou České republiky. To vedlo v posledních letech ke zvýšenému zájmu o výuku češtiny v kruzích krajanských spolků. Jednou z předních motivací pro mladé generace byla nově udělována stipendia pro krajany.

5 Identita – etnické, jazykové a kulturní procesy identifikace

«Identifikačné procesy sú predovšetkým také procesy, prostredníctvom ktorých sa vytvára, jestvuje a navonok prezentuje identita» (Lenovský, 2023: 449).

Co se týče etnické identity, ta je v kruzích krajanských komunit komplikovanějším a nejednoznačným tématem, jelikož závisí od situace a kontextů. Bylo by vhodné rozdělit tuto problematiku opět na dvě části – v první linii na přistěhovalce a případně děti těchto přistěhovalců (tzn. 1. a 2. generaci); v druhé linii na příslušníky následujících generací (od druhé generace dále). U první, potažmo druhé generace je národní sebepojetí české, slovenské, československé, někdy dokonce moravské. Toto sebepojetí se začalo odlišovat u příslušníků 2.–3. generace, kteří se zpravidla identifikují jako Argentinci s „československými“ kořeny.²⁵

²² Podle předběžných výsledků výzkumu jazykového posunu u československé komunity v Argentině došlo ke směně v průběhu 60. let minulého století.

²³ Pod pojmem „slovanské komunity“ se rozumí uskupení krajanů pocházejících ze zemí, kde vládl komunistický režim, který nebyl v souladu s tehdejší argentinskou politikou.

²⁴ Počítá se s tím, že nejmladšímu původnímu českému plyně hovořícímu potomkovi je letos 32 let, jedná se však o ojedinělý případ, většina stále hovořících je v pokročilém věku.

²⁵ U příslušníků 2. generace záviselo na několika okolnostech, především v jakém období se narodili, popřípadě jak moc velká byla izolovanost rodiny od majoritního obyvatelstva.

Je vhodné dodat, že k dochování části etnické identity přispívá také vnímání vlastní výjimečnosti. Člověk to poté dokazuje sám sobě způsobem a přístupem k životu, který je shodný či podobný danému etniku. V případě krajanů z Chaca to může být zažitý stereotyp o tom, že Češi, Slováci, respektive Čechoslováci, jsou pracovitější a serióznější v komparaci se zdejším obyvatelstvem. V současnosti, kdy se způsob života všech globalizuje, někteří krajané cítí potřebu zachovat tuto specifickou identitu, odlišovat se i nadále, ať už jakýmkoliv způsobem. Toto má v případě Argentinců také praktický význam. V argentinské společnosti je evropský původ stále vnímán pozitivně.

I když se dnes podle odhadů více než 90 % krajanů etnicky sebeidentifikují jako Argentinci, lze říct, že u nich přetrvává malé procento, které je identifikuje jako příslušníky československé krajanské komunity. Tato část se dá vysledovat na různých identifikačních situacích. Jedním z předních identifikačních procesů je jazyková identifikace. Krajané se v prostředí spolku zdraví v jazyce rodičů/prarodičů, součástí kulturních aktivit ve spolku je také zpěv českých a slovenských písní, další zase navazují dialogy v původním jazyce. Dalším identifikačním procesem je kulturní identifikace. Tento proces je stále dostatečně silný na to, aby tyto komunity nezanikly. Navíc, s obnovenou institucionální podporou je možné tvrdit, že tato přirozená tendence degrese počtu členů tradičních krajanských komunit se zpomaluje, nebo dokonce otáčí.

6 Aktuální revitalizační procesy u krajanských komunit

Když se řekne revitalizace v prostředí krajanských komunit, je možné si představit činnosti spojené: «[...] s otázkou znovuoživovania (etno)kulturných znakov ako špecifických etnických prejavov, ktoré predstavujú predovšetkým kultúrne tradície, ale tiež jazyk predkov a povedomie o vlastním pôvode» (Lenovský, 2023: 450). V současnosti se tedy jedná o revitalizaci jazykových, kulturních a také etnických identit.

Aktuálně jsou Českou republikou do lokalit vysílání učitelé na výuku češtiny a podporu udržení českého kulturního dědictví v zahraničí. Ti se stali předními iniciátory revitalizačních snah v krajanských komunitách. Tato pomoc není nijak nucená, naopak, po znovunavázání vztahů mezi krajany a původní vlastí byla vyžádána samotnými krajany. Například do Argentiny jsou pravidelně vysíláni dva čeští učitelé – jeden, který pokrývá severní část země, druhý zase centrální.

V hlavním městě navíc pracuje učitelka, která se na plný úvazek věnuje výuce slovenského jazyka a osvětové činnosti.²⁶

Zmínění učitelé kromě jiného zprostředkovávají různé druhy stipendií, které jsou lákavé převážně pro mladší generace, ale zajímají se o ně i generace starší. Jde zejména o poznávací měsíční kurz pro krajany nebo semestrální/dvousemestrální studium na univerzitě na prohloubení znalostí jazyka pro studenty z krajanských komunit apod.

Další, pro krajany zajímavou možností, je získání takzvaného PPKK, Potvrzení o příslušnosti k české krajanské komunitě v zahraničí, se kterým mají krajané snazší cestu k životu ve vlasti svých předků a zároveň umožňuje pobyt a pohyb v celé Evropské unii. Podobné potvrzení vystavuje rovněž Slovenská republika.

Co se týče výuky jazyka, ta probíhá na několika úrovních, formou prezenční i online. V posledních letech je zájem mladých příslušníků komunit o výuku na vzestupu. Před pandemií COVID, studentů ve věku od 15 do 30 let bylo například v Sáenz Peña zanedbatelné množství, v té samé lokalitě je jich dnes skoro 30.

Toto navýšení je v podstatě zásadní, krajané si uvědomují, že pokud nepřilákají mladé generace, tak zanedlouho nebude nikdo, kdo by tyto spolky vedl a opět zaniknou. Vůdčí osobnosti spolků se sami snaží být kreativní, pořádají vlastní kurzy a permanentně obměňují a propracovávají kulturní akce, do kterých jim vyslání učitelé nezasahují. Jde o činnosti, které vyvstávají z jejich vlastní iniciativy.

Na závěr

Cílem příspěvku bylo stručně představit současný stav československých krajanských komunit v Argentině. Lze tvrdit, že životaschopnost existujících spolků i jejich institucionální podpora jsou aktuálně dostatečně silné, aby se tato uskupení nadále dochovala. Není však příhodné upustit od dalšího výzkumu a sledování kulturotvorných, identifikačních i revitalizačních procesů v tomto prostředí, kdy jsou spolky stále vitální. Stejně tak otázka užívání menšinového jazyka v krajanských komunitách v Argentině vyžaduje bližší výzkum, který by zmapoval nejen zřejmý jazykový posun u krajanů v této lokalitě.

²⁶ Tato paní učitelka není vysílána žádnou organizací.

Bibliografie:

ČESAL, B. 2012. *Chaco, tierra de esperanza*. Buenos Aires: Elemento, 2012. 256 s. ISBN: 978-987-1631-33-9.

DZS. 2020. *Archiv závěrečných zpráv učitelů*. [online] Praha: Dům zahraniční spolupráce, 2023. [cit. 2024.01.12]. Dostupné na internetu: <https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici#zaverecne-zpravy-ucitelu>

GARRIDO, P. 2007. *Sbohem... Adiós... Zbohom...: crónicas de checos y eslovacos en Argentina*. Mar del Plata: Ediciones Suárez, 2007. 247 s. ISBN: 978-987-1314-22-5.

HINGAROVÁ, V. a kol. 2015. *LaMigrace. Portál o vystěhovalectví do zemí Latinské Ameriky*. [online] Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2015. [cit. 2024.01.12]. Dostupné na internetu: <https://lamigrace.ff.cuni.cz/>

KAZIMOUR, K. 1937. *Památník československé kolonie v argentinském Čaku 1912-137. Historia de la Colonización Checoslovala en el Chaco Argentino*. Presidencia Roque Sáenz Peña: nákladem časopisu „Venkov čakenský“, 1937. 280 s.

KUČERA, K. 1990. *Český jazyk v USA*. Praha: Karolinum, 1990. 243 s.

KURAJDA, L., LENOVSKÝ, L. 2023. Vybrané slovenské a česko-slovenské spolky v Argentíně ako kultúrny potenciál argentínskych Slovákov. In *Slavica Slovaca*, vol. 58, no.3, pp. 489-498. 0037-6787. Dostupné na internetu: <https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2023.3.5>

LENOVSKÝ, L. 2023. Z výskumu kultúrotrvorných, identifikačných a revitalizačných procesov v prostredí vybraných slovenských a česko-slovenských komunit v Argentíně. In *Slavica Slovaca*, vol. 58, no.3, pp. 445-459. 0037-6787. Dostupné na internetu: <https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2023.3.1>

ŠATAVA, L. 2009. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠTĚPÁNOVÁ, M. 2020. Nejstarší mluvčí češtiny v Buenos Aires: uchovávaní a předávání jazyka předků. In: *Nová čeština doma a ve světě*, č. 1, 2020, s. 52-67, Praha, FF UK 2020, 80, 64 s. Dostupné na internetu: https://ncds.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/109/2020/10/Marie_Stepanova_52-67.pdf

ŘEHÁČKOVÁ, P. 2017. *Čeští krajané v Jižní Americe: diplomová práce*. Brno: MU, 2017. 140 s.

VOŽENÍLEK, J. 1931. *O naší pozemkové reformě*. V Praze: Česká národohospodářská společnost. Sbírka přednášek pořádaných Českou národohospodářskou společností, VI.

ZAJAC, Š. 2012. *Čeští krajané v Argentině*. [online]. Buenos Aires: ZÚ ČR, 2005. 6 s. [cit. 2024.01.12.] Dostupné na internetu:

https://mzv.gov.cz/file/416096/Compatriotas_informacion_ampliada.pdf